

HÁROM A HARMINCBÓL: MNB TANSZÉK ÉS A JEGYBANKI SPECIALIZÁCIÓ A KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI KARON

2015-ben megkötött megállapodással indult útjára a Magyar Nemzeti Bank (MNB) és a Budapest Corvinus Egyetem (CORVINUS) együttműködése, amely az azóta eltelt időben mind a szakmai közreműködés mértékét, mind pedig a támogatási összeget tekintve az MNB legnagyobb oktatási programjává vált. A Magyar Nemzeti Bank Alapokmányában meghatározottakkal összhangban az együttműködés elsődleges célja, hogy az Egyetemen, mint a hazai közgazdászok képzés legpatinásabb intézményében támogassa a magyar közgazdaságtani szaktudás, közgazdaságtudomány és társterületeinek fejlesztését. E cél megvalósítását az MNB egyrészt a Jegybank szellemi kapacitásait is integráló szervezeti egységek, képzési programok létrehozásával, másrészt pedig különböző horizontális eszközökön pl. a kiemelkedő tehetségek támogatásán keresztül éri el évről évre bővítve az együttműködés innovatív területeit. Az együttműködés eddig számos területen segítette az oktatás fejlesztését és a minőség emelését, a hallgatói teljesítmények ösztönzését és kiválóság elismerését, az oktatói-kutatói mobilitást, a tananyagfejlesztést és az új tudományos eredmények létrejöttét. Kiemelt támogatási cél az egyetem nemzetköziesítésének további ösztönzése.

Külön örömeinkre szolgál, valamint az együttműködés komolyaságára is jelzésértékkel szolgál, hogy Palotai Dániel az MNB főközgazdásza, Tanszékünk címzetes egyetemi docense is tagja a megújuló CORVINUS Kuratóriumának.

A JEGYBANKI ELEMZŐ SPECIALIZÁCIÓ

Az együttműködésnek egyik fő zászlóshajója az MNB Tanszék, amely 2015 óta működik a Közgazdaságtudományi Karon. Legfőbb tevékenysége a Közgazdasági elemző mesterképzési szakon 2016 óta működő Jegybanki elemző specializáció gondozása. A specializáció a Közgazdasági elemző szak hallgatói között nagy népszerűségnek örvend, amelynek oka a magas szakmai színvonalban, valamint az egyedülállóan színes és aktív tanszéki szakmai programokban keresendő. Nemzetközileg elismert külföldi közgazdászokat és külföldi jegybankárokat hívunk előadni, kiemelt teljesítményű hallgatóinkat világszínvonalú egyetemek (Tshingua, LSE, Levy Institute) nyári képzéseire küldjük. Ezek a Corvinuson páratlan lehetőségek egyre több hallgatóhoz eljutnak alapszakon is, és mind a Közgazdasági elemző mesterszak, mind a Jegybanki elemző specializáció is egyre népszerűbbé válik. A specializáción végzett hallgatók a legtekintélyesebb hazai és nemzetközi pénzügyi intézményeknél, kereskedelmi és befektetési bankoknál és tanácsadó cégeknél helyezkednek el a Magyar Nemzeti Bank mellett. Több már végzett vagy jelenleg is tanulmányait folytató hallgatónk dolgozik a Morgan Stanleynél, Budapesti Értéktőzsdénél, különböző kereskedelmi bankoknál és biztosítóknál.

TEHETSÉGGONDOZÁS

Hallgatóink tehetséggondozását kiemelten fontosnak tartjuk. Ennek keretében a szakdolgozatuk írásához a szokásos szakszemináriumvezetőn túl olyan külső konzulent is biztosítunk, aki az adott hallgató által kutatott témának szakértője, támogatva ezzel a minőségi szakdolgozatok

születését. A hallgatóknak saját kutatásuk haladásáról egy workshopon kell számot adniuk, ahol egy szakmai bizottság további kérdésekkel, ötletekkel segíti munkájukat.

Több SzakEstet is szerveztünk, amelyek során a specializáció hallgatóinak az MNB felsővezetőivel nyílt lehetőségük kötetlen beszélgetést folytatni, a szakmai területén túl megismerni az adott vezető életútját, karrierjét. Úgy hisszük, hogy a tapasztalt szakemberek által adott tanácsok, karriertippek, perspektíva segítheti a hallgatókat saját karrierjük alakításában. Továbbá motíválónak tartjuk, ha a hallgatók olyan felsővezetőkkel ismerkedhetnek meg személyesen, akik a szakterületükön a legmagasabb vezetői szinte jutottak. Ilyen keretek között lehetőségük nyílt például Nagy Mártontól az MNB alelnökétől, Palotai Dániel, Fábrián Gergely, Kandrács Csaba, Szombati Anikó, Szomolai Csaba és Virág Barnabás ügyvezető igazgatókkal megismerkedni.

Az MNB Tanszék több tanulmányi verseny szervezésében is kezdeményező vagy társszervezői feladatokat tölt be, ezzel is támogatva az élményalapú, interaktív tanulás folyamatát a középiskolás és egyetemista korosztály körében. Szerveztünk országos monetáris politikai tanulmányi versenyt egyetemistáknak, a bankrendszer fejlődésével kapcsolatos témájút középiskolásoknak és egyetemistáknak, valamint megkezdtek egy középiskolásoknak szóló nemzetközi közgazdasági olimpia szervezését is.

SZÉLES PALETTÁJÚ TÁRGYKÍNÁLAT MAGYAR ÉS ANGOL NYELVEN EGYARÁNT

A Tanszék a 2016 elején indította el első tantárgyát Gazdasági kormányzás címmel, több mint három év alatt ez 21 tárgyra bővült. Így a Közgazdasági elemző mesterszak hallgatói számára kötelező tantárgyakon és a Jegybanki elemző specializációs tárgyakon felül számos választható tantárgyat hirdet az MNB Tanszék az Egyetem alap- és mesterszakjain tanuló hallgatóknak, magyar és angol nyelven egyaránt. A kurzusok témája az etikus közgazdaságtantól kezdve, a közgazdaságtan és monetáris politika új irányzatain vagy a FinTech gyakorlatán át az árnyékbankrendszer jelenségéig terjednek, széles skálán lefedve napjaink legaktuálisabb közgazdasági és pénzügyi kérdéseiből.

NEMZETKÖZI SZAKTEKINTÉLYEK A TANSZÉKEN

Folyamatosan bővítjük a nemzetközi hálónkat jegybanki és vezető külföldi egyetemek felé, és ezeket beépítjük az oktatási palettánkba. Egyik legsikeresebb, az egész egyetem számára nyitott ECONOMANIA előadásunkat George Osborne korábbi brit pénzügyminiszter tartotta. Jegybanki oldalról példaként hozható Hakan Kara, a török jegybank főközgazdásza, aki már két alkalommal is elfogadta meghívásunkat; Mojmír Hampl, a Cseh Nemzeti Bank volt alelnöke; Athanasios Orphanides, a ciprusi jegybank korábbi elnöke; Boris Vujčić, a horvát központi bank elnöke; valamint Piotr Szpunar a Lengyel Nemzeti Bank főközgazdásza és Jacek Kotlowski, a lengyel jegybank igazgatóhelyettese. Az Európai Központi Bankból (EKB) is több meghívott vendégoktatónk volt az elmúlt évek folyamán, név szerint Frank Smets, Straub Roland és Natacha Valla. Akadémiai oldalról kiemelt partnerünk az amerikai Bard College, amelynek Levy közgazdasági intézetéből Jan Kregel és Pavlina Tcherneva is vendégünk volt, de vendégoktatott nálunk többek között Marc Lavoie (University of Ottawa) és Louis Philippe Rochon (Laurentian University), Paul De Grauwe (LSE) is. Nagy örömünkre szolgál, hogy Richard A. Werner, nemzetközileg elismert banki és pénzügyi szakember, a „Quantitative Easing” fogalmának megalkotója, a

2018/2019-es tanév tavaszi féléve óta kurzusokat tart a BCE-n, és reményeink szerint hamarosan a tanszéki oktatóink körét is bővíteni fogja. Leslie Lipschitz, az IMF igazgatója a közelmúltban az MNB meghívására Magyarországon járt, és az ittléte alatt a Corvinuson is oktatott makroökonómiai modellezéssel foglalkozó kurzust a projekthét keretében. Nemzetköziesítés tekintetében a közelmúlt egyik nagy sikere, hogy Takáts Előd, aki a Princeton Egyetemen szerezte doktori fokozatát és jelenleg a Bank for International Settlements (BIS) szenior közgazdásza, a BCE Szenátusának döntése alapján az MNB Tanszék címzetes egyetemi tanára lett. Hiszünk benne, hogy a nemzetközileg is elismert és magas színvonalú oktatógárdánk segíti minőségi törekvéseinket, és vonzerőt jelent a hallgatók számára is.

RÉSZVÉTEL A TUDOMÁNYOS DISKURZUSBAN

Az MNB Tanszék 2017-ben nemzetközi konferenciát szervezett a digitális pénzek témakörében, melyen nemzetközileg elismert külföldi jegybankárok (Bank of England, Česká Národní Banka), piaci szereplők, valamint az MNB munkatársai osztották meg gondolataikat és állásfoglalásukat a témában. 2018-ban a Tanszék társszervezőként csatlakozott az Magyar Közgazdasági Társaság (MKT) által 2018-ban megvalósított „A közgazdaságtan megújításáról” szóló nemzetközi konferenciához is, amelynek témája a London School of Economics and Political Science kapujára kifüggesztett, a közgazdaságtan megreformálását célzó 33 pont feldolgozása volt. Szintén az MKT-val együttműködve, 2019. április végén szerveztünk egy nemzetközi konferenciát, amelynek egyik szekciójában a tanszéki oktatóink Köz-gazdaságban megjelent tanulmányait mutattuk be.

A közösségi térben is az egyik legaktívabb egyetemi Tanszék vagyunk az országban. Fontosnak tartjuk a szakmai közösség építést az online térben is. 2017 óta működik az MNB Tanszék hivatalos blogja, az Economania (www.mnbtanszekeblog.hu), amelynek célja, hogy közgazdasági-jegybanki szakmai kérdésekről közérthetően írjon és megismertesse a legújabb közgazdasági elméleteket az érdeklődő olvasókkal. A megjelenő írások egy része megjelenik az Index.hu Pénz beszél rovatában (ahol legnépszerűbb cikkünket 130 ezren olvasták) és a Növekedés.hu hírportálon. Más a blogon megjelent cikkeket pedig közölt többek között a Pénzügyi Szemle, a Köz-gazdaság, a Portfolio.hu híroldal is. A blog lehetőséget ad exkluzív, külföldi közgazdászokkal készített interjúk közzétételére is. Az online megjelenés kiemelkedő platformja az MNB Tanszék Facebook, Instagram és LinkedIn oldala. A megkezdett úton tovább haladva célunk, hogy minőségi szakmai tartalmakkal erősítsük jelenlétünket a közösségi médiában és szakmai diskurzusban, nagyban hozzájárulva ezáltal a hazai közgazdasági gondolkodás fejlesztéséhez és a társadalom gazdasági és pénzügyi ismereteinek bővítéséhez.

A közösségi térben az Economania oldalra vagyunk a legbüszkébbek. A K30 kötetébe a blog egyik legérdekesebb interjójának közzétételét is érdekesnek találtuk.

A MODERN KAPITALIZMUS AZ EGYIK VÁLSÁGBÓL A MÁSIKBA KERÜL – INTERJÚ LOUIS-PHILIPPE ROCHON-NAL

2018. december 4.

Louis-Philippe Rochon, a kanadai Laurentian University Nemzetközi gazdaságpolitikai intézetének igazgatója előadást tartott az MNB tanszék kurzusán, ezután pedig interjút adott Lehmann Kristófnak. Rochon úr alapító társszerkesztője a Review of Keynesian Economics

folyóiratnak és társigazgatója az „Új irányok a poszt-keynesi közgazdaságtanban” című könyvsorozatnak. Szerkesztőbizottsági tag az *International Journal of Political Economy*, az *Ola Financiera* és a *Problemas del Desarrollo*, *Revista Latinoamericana d’Economia* című folyóiratoknál. Rochon úr több mint 100 tudományos cikket írt, és több mint 16 könyv szerzője vagy szerkesztője volt. Főbb kutatási területei a monetáris elmélet és politika, finanszírozás és a poszt-keynesi közgazdaságtan.

Lehmann Kristóf (LK): Mit gondol, a közgazdász-társadalom tanult a válság tapasztalataiból?

Louis-Philippe Rochon (LPR): Véleményem szerint egyáltalán nem. Korábban azt gondoltam, hogy vannak olyanok, akik tanultak belőle, és bizonyára vannak is ilyen közgazdászok, azonban összességében nem ez a jellemző. 2007 és 2010 között számos válság témájú konferencián vettem részt, és ezeken elég magas számban jelentek meg a válsággal kapcsolatos tanulmányok is, amelyek arra keresték a választ, hogy mi okozta a válságot, és milyen következményekkel járhat mindez a közgazdaságtan elméleti megfontolásaira vonatkozóan. Egy idő után azonban eltűntek ezek a megfontolások, és minden visszatért a régi kerékvágásba. A szakma még mindig nagymértékben hisz a deregulációban és a liberalizációban, a közgazdaságtan mikroökonómiai megalapozásában és az önszabályozó piacokban, bár újabban figyelembe vesznek néhány sűrűlődést. A DSGE modellek haszontalannak bizonyultak, azonban senki sem hagy fel az alkalmazásukkal. A szakma a legjobb esetben is valamiféle béke látszatát sugallja, azaz számos különböző modellt legitimnek tekint. Számomra ez nem elegendő a válság tapasztalatai kapcsán. A főáram képviselői szerint nincs alternatíva. Pedig létezik. Az irányzat képviselői nem akarnak szembenézni a főáram alapelveinek hiányosságaival. Pedig a poszt-keynesi és a heterodox irányzatok bőségesen kínálnak megoldásokat a való világ gazdasági törvényszerűségeinek megértéséhez.

LK: Egyes vélemények szerint a kutatások és a publikációk jelentős része a főáram gondolkodásmódjára épül, azok feltevésein alapul. Mint a „Review of Keynesian Economics” alapító szerkesztője hogyan látja az egyes közgazdaságtudományi folyóiratok esetében a különböző közgazdasági iskolák szerzői számára rendelkezésre álló publikálási lehetőségeket?

LPR: A kérdés megválaszolásához figyelembe kell venni a közgazdász szakma szociológiáját. Ez egy zárt szakma, és a közgazdászok nem viselik jól a kritikákat. Ehhez hozzájön az a tény, hogy a közgazdaságtanban egy egészségtelen egységesség áll fenn, ami végtelenül lehangozó. Jelenleg, ha egy tanulmány nem rendelkezik a hagyományos mikroökonómiai alapokkal és egy DSGE modellel, akkor valószínűleg nem fog megjelenni a vezető folyóiratokban. Ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy egy ilyen nem hagyományos tanulmány nem jelenhetne meg egy második vonalbeli folyóiratban, ami jelen körülmények között már jelentős előrelépés. Hogy őszinte legyek, mindig nagy remények és kétségek között őrlődöm, amikor felmerül, hogy a heterodox közgazdászokat komolyan veszik-e. De fejlődés az is, hogy a válság óta számos új kérdést már az ortodox közgazdászok is vizsgálnak. Úgy vélem, ez lehetőséget teremt arra, hogy olyan kutatásokat végezzenek közgazdászok, amelyeket a főáram képviselői is elfogadnak, anélkül, hogy fel kellene adni a heterodox közgazdaságtan integritását.

LK: Világunk drámai változást mutat a technológiai innovációk, a robotika és az informatikai alkalmazások következtében. Lehetségesnek tartja-e, hogy az egyetemi szintű (közgazdasági) oktatás lépést tartson ezekkel a változásokkal?

LPR: Nem látom ennek akadályát. A kérdés az, hogy ezek az innovációk megváltoztatják-e a közgazdaságtan alapvető megértését, és ha igen, hogyan. Például a pénzügyi rendszer fejlődését a heterodox közgazdászok jól értelmezték, sokan kiváló munkát végeznek ezen a területen, és előadásaikban kulcsszerepet szánnak a témának. Mindenesetre szükség van arra, hogy képesek legyünk megérteni a körülöttünk lévő világot, illetve azt, hogy az innovációk hogyan hatnak. Úgy vélem, hogy az innovációk hatásainak megértésében Keynes, Kalecki vagy Marx még mindig fontos hozzájárulást jelenthetnek a modern kapitalizmus elemzéséhez.

LK: *Ha három dolgot megváltoztathatna a főáram elvei közül, mik lennének azok?*

LPR: Ez nehéz kérdés, mivel mint poszt-keynesi nézeteket valló közgazdász, szinte mindent megváltoztatnék. Úgy gondolom, hogy valóban meg kellene változtatni az alapelveket, de a párbeszéd előmozdítása érdekében abból indulok ki, hogy van néhány alapfeltételezés ezek között, amelyek elfogadhatók. (Habár őszintén szólva egy ilyen sem jut eszembe.) Ami biztató, hogy néhány felvilágosult ortodox közgazdász megkérdőjelezi ezeket a feltételezéseket. Ezt az irányzatot nevezzük "ellen főáramnak". Ezen közgazdászok elfogadják, hogy a központi bankok ma már nem kontrollálják a monetáris bázist, ezen felül egyes szerzők vizsgálják a monetáris politika és a jövedelemelosztás közötti kapcsolatot is. Továbbá a hiszterézis fogalma is lassan előtérbe kerül, és a jövedelemelosztás egyre nagyobb szerepet kap az elemzésekben. Sajátságos ugyanakkor az, hogy ezen tanulmányok egyike sem hivatkozik a poszt-keynesiek munkájára.

Tehát a kérdést megválaszolva elsőként a mikroökonómiai megalapozás hiányosságait és a DSGE modell általános elvetését említeném, melynek nincs helye egy olyan pénzpiacra, amelyet alapvetően a bizonytalanság jellemez. A modell súrlódásmentes tökéletes piacra épülő mikroökonómiai megalapozása hibás. A gazdasági szereplők, a bankok, a vállalatok és a háztartások egyedi döntéseinek meghatározó közege a makrogazdaság, amelyben fontos intézmények és társadalmi osztályok ellentétes érdekeket képviselve működnek. Tehát nem lehet azt feltételezni, hogy minden lényeges gazdasági kérdés végső soron mikroökonómiai elemzésre korlátozódik. Keynes megmutatta, hogy a makroökonómia nem egyszerűen a mikroökonómia aggregálása. Nem annyira a makroökonómia mikroökonómiai megalapozását kellene keresnünk, hanem inkább arra lenne szükség, hogy a mikroökonómiát makroökonómiai keretekben, azokra alapozva értelmezzük. Például, ha egy bank hitelt nyújt, figyelembe kell vennie az aggregált kereslet jelenlegi és várható szintjét, mert ezzel biztosítja, hogy a hitelfelvevők valamikor a jövőben vissza tudják fizetni az adósságukat.

A másik dolog, amit megváltoztatnék, az az elképzelés, hogy az infláció monetáris vagy keresletalapú jelenség. Bár a kereslet szerepet játszik az infláció alakulásában, nagyobb hangsúlyt kellene fektetni a kínálat-oldali magyarázatokra. Az infláció alakulását az elmúlt két évtizedben vizsgálva elmondható, hogy abban nem játszott döntő szerepet a kereslet. Például 2007 és 2018 között a munkanélküliség alakulása nem befolyásolta jelentősen az inflációt. A munkanélküliség az elmúlt években csökkent, az infláció pedig ezzel párhuzamosan nem emelkedett számottevően. Ez a megfigyelés arra készíthetné a közgazdászokat, hogy gondolkozzanak el azon, vajon a Phillips-görbe továbbra is érvényes-e. A munkanélküliség szintje ugyanakkor nagyon jelentős hatást gyakorol a jövedelemelosztásra, éppen úgy, mint a kamatok szintje is eltérő módon érinti a gazdagokat és a szegényeket.

Megítélésem szerint már nem érvényes, és ebből adódóan megkérdőjelezhető a jelenlegi, az inflációtól való félelem miatti kamatemeléseken alapuló monetáris politika.

Végül meg kell szabadulnunk az állam mikroökonómiai elméletétől is, ahol az elemzés a háztartásokra vonatkozó analógiát erőlteti rá az államra. A megszorításoknak ebben a tekintetben nincs se elméleti, se gyakorlati értelme, és még kevésbé van a „híres” Reinhart és Rogoff tanulmány állításaival kapcsolatban felmerülő kétségek közepette. Nem tartható, hogy a keynesi megfontolásokat félresöpörjük, mint tettük ezt 2009 és 2010 között. A keynesi (heterodox) közgazdaságtannak az elemzés általános keretévé kell válnia, függetlenül attól, hogy hol tart éppen az üzleti ciklus.

Ha megengedi, szeretnék egy negyedik felvetésről is beszélni. Eszerint el kell vetni minden „természetes” fogalmat: a kamat, a növekedés és a munkanélküliség természetes rátájának fogalmát. Ezek azon az elgondoláson alapulnak, hogy a gazdaságok önkorrekciót és önegyensúlyozást végeznek, és rendelkeznek gravitációs központokkal. Egy sokkot követően az szokott elhangzani, hogy vannak olyan tendenciák, amelyek a gazdaságot visszaterelik a természetes rátáknak megfelelő szintre. Azonban ez nem megfelelő út a gazdaságok teljesítményének megismeréséhez. Ez összefügg az első kérdéssel, az intertemporális optimalizásra épülő a DSGE modellel. Van valami oka annak, hogy a gazdasági szereplők nem látták a pénzügyi válságot, és ez lényegében azért van, mert a DSGE modell egy normál időkre tervezett modell: nem fogadja el azt az elképzelést, hogy válság keletkezhet, és ha mégis bekövetkezik a válság, nincs eszköze annak kezelésére. Ahogy Hyman Minsky elmondta, a gazdaságok hajlamosak a nagy instabilitásra, és az állam fontos szerepet játszik annak megakadályozásában, hogy a gazdaságok recesszióba süllyedjenek, és válságok alakuljanak ki. Csak a keynesi (heterodox) közgazdaságtannak vannak olyan hasznos elméletei, amelyek képesek kiegészíteni ezt a társadalmilag egyoldalú párbeszédet.

LK: *A válságkezelés a fejlett országokban számos mellékhatást eredményezett mind belföldön, mind nemzetközi szinten. Mit gondol a jelenlegi gazdasági kilátásokról?*

LPR: Attól tartok, hogy az elmúlt 30 évben a kapitalizmus óriási változáson ment keresztül. A deregulációs és liberalizációs politikákkal vagyunk elfoglalva, ami azonban csak felerősíti a kapitalizmus instabilitást okozó elemeit. Ez oda vezetett, hogy a gazdaságot egyfajta dualitás jellemzi. Van egyrészt egy tőkehozamra épülő virágzó réteg szárnyaló nyereséggel, és egy szenvedő bérgazdaság bizonytalan munkahelyekkel és visszaeső reálbérekkel. Ennek következtében nagyobbak a vagyoni és jövedelmi egyenlőtlenségek. Ez elkerülhetetlenül több válságot eredményez. Elképzelhető, hogy a modern kapitalizmus az egyik válságból a másikba kerül. A megoldás az egyenlőtlenségek drámai korrekciója és az egyensúlytalanságok megakadályozása érdekében hozott szabályozások elfogadása. Ebben mind a fiskális, mind a monetáris politikáknak szerepet kell vállalniuk. Azonban kétlem, hogy ez meg fog történni. Attól tartok, hogy egy újabb bekövetkező válság kényszerítheti csak ki a szükséges változásokat a vezetők és a szakma körében egyaránt.